

## Verschillende visies op versnippering?

Repliek op J.A. van Rossums 'Over versnippering van sociaal-wetenschappelijk onderzoek in Nederland'

F.L. Leeuw en A. van Gageldonk\*

Hieronder reageren we op een bespreking door J.A. van Rossum (verder: VR) van onze publikatie *Differentiatie in sociaal- en geesteswetenschappelijk onderzoek*, die hiervoor is aan te treffen.

De veronderstelling van VR dat zich in de exacte wetenschappen verscheidenheid in allerlei opzicht voordoet, maar nooit aanleiding tot een differentiatie-onderzoek geweest is, lijkt ons onjuist. Runge (1983) verwijst naar dergelijke studies en pleit voor overzichtsstudies in deze disciplines om het zicht op de vakontwikkeling te kunnen blijven behouden ondanks de aanhoudende expansie van subdisciplines en specialismen. In onze studie zijn ook andere verwijzingen aan te treffen (Hagstrom, Whitley, Lemaine e.a.). Een punt van kritiek van VR is de relatie die wij veronderstellen tussen enerzijds varianten van differentiatie en anderzijds de 'core of knowledge'. Z.i. is dit laatste begrip te onduidelijk en onvoldoende geoperationaliseerd om in uitspraken over (dys)functies van differentiatie gebruikt te worden. We zijn het met VR eens dat er nog veel werk verzet moet worden vooraleer het core-begrip adequaat geoperationaliseerd is. Op enkele plaatsen in de studie is dat aangegeven (p. 8-9; zie ook: Leeuw en Van Gageldonk, 1985). Bovendien is een van de voorstellen voor vervolgonderzoek erop gericht. Bedacht moet worden dat andere indicatoren van vooruitgang in een vak (vgl. p. 7) óók met operationaliseringsproblemen kampen. Of die gemakkelijker te overwinnen zijn, betwijfelen we.

Een ander punt van kritiek is dat wij geen oog hebben voor differentiatie in termen van objectgebieden. In hoofdstuk 2 is daar, zij het kort, op ingegaan en ook in de gevalstudie 'geschiedenis' is er aandacht aan besteed. Maar dat terzijde. De reden dat we er slechts zijdelings op ingaan is dat we skeptisch staan tegenover pogingen de differentiatieproblematiek te beschrijven in termen van objectgebieden of objectafbakeningen. Met Ultee (1974: 9) zijn we het eens dat 'onder een objectafbakening zoveel problemen kunnen vallen dat het genant kan zijn een objectafbakening te formuleren'. We duiden deze uitspraak zo dat de nadruk gelegd moet worden op andere aspecten van differentiatie die onderscheiden zijn. We betwijfelen daarbij overigens het 'meer passend zijn' van het criterium dat VR aan Elias ontleend; o.i. is het werken

\* Rijksuniversiteit Leiden.

met c.q. operationaliseren van Elias' 'relatieve autonomie van objectgebieden' minstens zo moeilijk als ons begrippenpaar 'core-research frontier'.

Op de 'research frontier' heeft onze volgende opmerking betrekking. VR kritiseert ons door van tautologisch en 'op drijfzand berustende redeneringen' te spreken bij onze behandeling van het regulatieve idee 'originaliteit' (in relatie tot 'core' en 'research frontier'). VR stelt dat 'onderzoekers die onderzoeken, welk criterium ze ook nastreven, de zgn. research frontier vergroten'. Dat is niet zo. Immers, zoals uit Cole's omschrijving van dit laatste begrip blijkt, gaat het om de plaats waar 'new knowledge' gecreëerd wordt. Epigonisme van trendy onderzoek of het herhalen van doodlopende wegen leidt niet tot nieuwe kennis en hoogstwaarschijnlijk evenmin tot vergroting van de core, maar kan door sommigen niettemin als origineel aangemerkt worden. Het oppakken daarentegen van onderzoeksvragen die in het eigen land zijn blijven liggen, maar waarover in buitenlands onderzoek belangrijke ontwikkelingen gerapporteerd zijn (vgl. het huidige Nederlandse stratificatie-mobiliteitsonderzoek), kan moeilijk als origineel aangemerkt worden, maar levert waarschijnlijk wel een bijdrage aan het kennisfonds. Om een dergelijke verwachting overigens uit te spreken, dient men tevoren te beschikken over een metatheoretisch gezichtspunt dat wij vinden in het kritisch-rationalisme. Onlangs stelde Gadourek (1985) in een bespreking van een boek over een grootschalig empirisch onderzoek dat hij 'tegenover de vereiste om te repliceren zou willen stellen dat wij allen (deze recensent inclus) de belangrijke boeken op ons studiegebied lezen alvorens dure veldonderzoeken ter hand te nemen' (p. 201). Het lezen van belangrijke studieboeken kan men moeilijk als een originele activiteit aanduiden, maar is wel een uitermate belangrijke bezigheid.

VR maakt ook enkele opmerkingen over onze indeling in niveaus en differentiatie. Wellicht wordt, door het hanteren van de term continuüm, door ons te veel gesuggereerd dat het om een unidimensionele en complementaire indeling gaat. Zijn poging tot precisering ('hoe meer organisatorische differentiaties, des te minder cognitieve') slaat de plank mis; relaties tussen de verschillende clusters van niveaus lijken ons zeer aannemelijk, maar een dergelijke simpele voorstelling van zaken niet. De niveaus doen voornamelijk als een handvat dienst en worden gebruikt voor het in kaart brengen van uitspraken over differentiatie in enkele disciplines. Ze kunnen, zoals VR terecht stelt, een tegenwicht bieden tegen grove generalisaties.

We ronden af. Over de differentiatieproblematiek worden vele meningen geuit. Hoofddoel van onze voorstudie was systematisering daarvan aan de hand van een begrippenkader. Tevens inventariseerden we een aantal veronderstellingen die aan denken en beleid inzake differentiatie ten grondslag liggen. Het is plezierig te lezen dat VR van mening is dat de studie als 'wegbereider van empirisch onderzoek' geslaagd is. Inmiddels zijn aan het Lisbon twee vervolgstudies gestart. Eén beoogt de organisatorische differentiatie in de sociologie, geschiedenis, economie en rechtsgeleerdheid aan de hand van bestaande gegevens in kaart te brengen. Het project maakt het mogelijk de vraag van Hoogerwerf of 'versnippering zich in de sociale wetenschappen meer voordoet dan in andere wetenschappen?', te preciseren en vanuit organisatorisch gezichtspunt te beantwoorden. Het tweede vervolproject beoogt beleids-

voorstellen, -voornemens en -praktijken met betrekking tot differentiatie te inventariseren en de beleidstheorieën erachter te reconstrueren en door te lichten. Dat laatste gebeurt mede aan de hand van empirisch materiaal. Een dergelijke activiteit sluit o.i. goed aan bij het onlangs in dit periodiek bepleitte 'ontmaskeren van onjuiste uitspraken'. Op het terrein van de differentiatieproblematiek en het beleid terzake doen nogal wat uitspraken de ronde die nodig toe zijn aan 'debunking'.

#### Literatuur

Gadourek, I., Boekbespreking, *Mens en Maatschappij*, 60, 1985, 198-201.

Leeuw, F.L. en A. van Gageldonk, Versnippering van sociaal-wetenschappelijk onderzoek in Nederland: van etikettering naar begripsprecisering. *Universiteit en Hogeschool*, 32, 1985 (in druk).

Runge, W. Die Rolle von Reviews in den Naturwissenschaften. *Nachrichten für Dokumentation*, 34, 1983, 72-78.

Ultee, W.C. De theorie en methodologie van de problemen, toegelicht aan de hand van de theoretische problemen van de sociologie. *Mens en Maatschappij*, 49, 1974, 4-29.

## Ontvangen publikaties en mededelingen

Berg, H.O. van den, *De structuur van het kunstbeleid*, SCP-cahier nr. 44, Sociaal en Cultureel Planbureau, Rijswijk, 1985, 94 p., f 10

Groot, H. de, *Bibliotheek en contributie*, stukwerk nr. 30, Sociaal en Cultureel Planbureau, Rijswijk, 1985, 62 p., gratis

### Vijfde Marktdag Medische Sociologie

De Marktdag Medische Sociologie wordt dit jaar voor de vijfde keer gehouden, op 17 oktober 1985 aan de KU te Nijmegen onder auspiciën van de NSAV. Onderzoekers worden hierbij uitgenodigd 's morgens over hun onderzoek of onderzoeksplannen te rapporteren. De voorbereidingscommissie zou graag zien dat de nadruk komt te liggen op sociologisch onderzoek danwel multidisciplinair onderzoek met een sociologische component. Behalve dit open deel van de marktdag wordt voor 's middags een programma voorbereid met hiervoor uitgenodigde sprekers. Onderwerp: sociologische theorievorming, medisch-sociologisch onderzoek en beleid. Alle geïnteresseerden voor deze dag zijn welkom.

U kunt zich met een bijdrage voor de dag opgeven bij B. Tax, Instituut voor Sociale Geneeskunde, Verlengde Groenestraat 75, 6525 EJ Nijmegen.